ISBN 978-83-927768-1-9

Felicja Jałosińska

Katalog z wystawy

Jasło

na fotografiach i pocztówkach
w okresie międzywojennym,
okupacji i zagłady

/Wystawa od 10.12.2008r. do 20.01.2009r./

WYDAWCA:
STOWARZYSZENIE MIŁOŚNIKÓW JASŁA i REGIONU JASIELSKIEGO
PRZY WSPARCIU FINANSOWYM URZĘDU MIASTA JASŁA

JASŁO 2009

KONSULTACJA HISTORYCZNA:
Mariusz Œwi¹tek - Muzeum Regionalne w Jaœle

OPRACOWANIE GRAFICZNE:
Felicja Ja³osiñska
Dariusz Koœ

REDAKCJA TECHNICZNA:
Felicja Ja³osiñska

© Copyright by:
Stowarzyszenie Miłośników Jasła i Regionu Jasielskiego
ul. Kołłątaja 1, 38-200 Jasło

SK£AD KOMPUTEROWY:
Dariusz Koœ
DRUK:
Drukarnia “Jas³o” Kosiba SpJ., ul. Kasprowicza 6
Nak³ad: egz.

ISBN 978-83-927768-1-9

Wstęp

Z inicjatywy Pani Felicji Jałosińskiej urządzona została wystawa zatytułowana "Jasło na fotografiach i pocztówkach z okresu międzywojennego, okupacji i zagłady". Celem wystawy było przypomnienie, zwłaszcza młodemu pokoleniu, zarówno okresów świetności jak i zniszczenia miasta. Z biegiem lat ubywa bowiem świadków, którzy pamiętają, jak wyglądało Jasło przed zniszczeniem w 1944 roku. Pani Felicja Jałosińska, Prezes SMJiRJ, zebrała przez ponad 30 lat najciekawsze fotografie i pocztówki ukazujące budynki i klimat przedwojennego, nieistniejącego dziś miasta. Uzupełnieniem były fotografie ruin, jakie pozostały po wspaniałych niegdyś budynkach. Starannie wybrane fotografie i pocztówki pochodziły ze zbiorów: Stowarzyszenia Miłośników Jasła i Regionu Jasielskiego, Muzeum Regionalnego w Jaśle, Felicji Jałosińskiej, Ireny Rychlik, Marii Haydukiewicz, Józefa Jakóbczaka, Zbigniewa Dranki, Jerzego Rucińskiego, Mieczysława Mikulskiego, Wacława Mendysa, Celiny Dziedzic i Mieczysława Wieteski oraz akwarele autorstwa Apolinarego Kotowicza i Bolesława Tumidajowicza. Fotografie ruin miasta udostępnione zostały ze zbiorów Tadeusza Garbacika, a ich konsultantem merytorycznym był Pan Mieczysław Mikulski. Na wystawie zaprezentowane zostały fotokopie tych fotografii.

Wystawa została otwarta w dniu 10 grudnia 2008 roku w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Jaśle, która wraz ze Stowarzyszeniem Miłośników Jasła i Regionu Jasielskiego była organizatorem wystawy. Ceremonii otwarcia towarzyszyły prelekcje poświęcone historii Jasła z okresu dwudziestolecia międzywojennego i polityce okupanta w okresie okupacji. Wygłosili je Mariusz Świątek - historyk Muzeum Regionalnego w Jaśle i Wiesław Hap - regionalista i nauczyciel historii. Podczas prelekcji licznie zgromadzeni mieszkańcy Jasła mieli okazję obejrzeć niepublikowane wcześniej fotografie i poznać najciekawsze fragmenty bogatej historii miasta Jasła.

Jasło poszczycić się może wielowiekową historią. Jego rozwój od lokacji w 1365 roku przerywany był obcymi najazdami i klęskami żywiołowymi jak pożary i powodzie, które nawiedzały miasto. Najtragiczniejszy z pożarów miał miejsce w 1826 roku. Zniszczeniu uległa praktycznie większość zabudowy. Spowodowało to pewną stagnację w mieście. Została ona przełamana dopiero w drugiej połowie XIX wieku. Dynamiczny rozwój przemysłu naftowego i budowa linii kolejowej sprzyjały rozbudowie i rozwojowi Jasła. Z prowincjonalnego miasteczka Jasło stało się siedzibą Sądu Okręgowego, Urzędu Górniczego i węzła kolejowego. Gmachy użyteczności publicznej budowane były z dużym

rozmachem i stanowić miały wizytówkę miasta. Również prywatni inwestorzy starali się, by ich domy miały wyjątkowy charakter. Budynki projektowane były często przez znakomitych architektów. Budowana była sieć kanalizacyjna i nowe ulice z utwardzoną nawierzchnią. Szczególnie intensywny ruch budowlany miał miejsce na przełomie wieku XIX i XX. W okresie dwudziestolecia międzywojennego rozwój architektoniczny miasta uległ pewnemu spowolnieniu ze względu na kryzys gospodarczy. Udało się jednak dokonać przebudowy ratusza miejskiego.

Kolejnym okresem, który doprowadził do istotnych zmian w architekturze miasta Jasła, był czas okupacji. Starosta niemiecki Walter Gentz przeprowadził szeroko zakrojone prace mające na celu stworzenie dzielnicy niemieckiej. Przebudował domy w rynku zmieniając ich elewacje i nadając im klasycystyczny charakter. W 1944 roku władze niemieckie zadecydowały o zastosowaniu w przypadku Jasła taktyki spalonej ziemi. Zgodnie z zarządzeniem starosty Gentza ludność musiała opuścić miasto do dnia 15 września 1944 roku do godziny 18.00. Okupant przez kolejne 4 miesiące grabił, palił i wysadzał w powietrze wszystkie obiekty użyteczności publicznej i domy w mieście. Jasło zostało zniszczone w 97%.

Dziś pamiątką po dawnej zabudowie miasta są jedynie nieliczne, pieczołowicie odrestaurowane budynki i fotografie przedwojennego Jasła. Tych fotografii zachowało się niewiele. Są to najczęściej widoki przedstawiające reprezentacyjne budowle i ważniejsze wydarzenia. Wiele obiektów zachowało się jedynie na starych pocztówkach. Bardzo mało jest fotografii pochodzących z prywatnych zbiorów a ukazujących podwórza lub zaułki. Zostały one w większości zniszczone w opuszczonych w 1944 roku mieszkaniach.

Pamięć o dawnym Jaśle żyje wśród jego mieszkańców i tych wszystkich, którym bliska jest historia miasta. Aby uchronić pamięć o historii Jasła i jego mieszkańcach, inicjatorka wystawy postanowiła wydać katalog, zamieszczając ilustracje prezentowane na wspomnianej wcześniej ekspozycji. Wydawcą katalogu jest Stowarzyszenie Miłośników Jasła i Regionu Jasielskiego przy wsparciu finansowym Urzędu Miasta Jasła.

Mariusz Świątek

RATUSZ - RYNEK fot. z arch. SMJiRJ

FIGURA ŒW. JANA NEPOMUCENA poczt. z arch. MRJ

RYNEK poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

RATUSZ WRAZ Z CA£¥ PIERZEJ¥ WSCHODNI¥ PRZEBUDOWANY
PRZEZ NIEMIECKIEGO STAROSTÊ W 1942 ROKU
fot. ze zb. SMJiRJ

RYNEK Z KRAMAMI poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

PLAC RYNKU fot. ze zb. F. Ja³osiñskiej

RYNEK poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

RYNEK fot. z arch. SMJiRJ

RYNEK - PIERZEJA PÓŁNOCNA poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

RYNEK - ZABUDOWA PÓŁNOCNO - WSCHODNIA fot. ze zb. Z. Dranki

RYNEK - PIERZEJA ZACHODNIA poczt. ze zb. Z. Dranki

STAROSTWO - RYNEK fot. z arch. SMJiRJ

ŒCI¥GANIE DWUG£OWEGO OR£A AUSTRIACKIEGO
Z BUDYNKU STAROSTWA fot. z arch. MRJ

BUDYNEK STAROSTWA - ZAWIESZENIE GOD£A POLSKIEGO
fot. ze zb. F. Ja³osiñskiej - orygina³ w MRJ

RYNEK - PIERZEJA PO£UDNIOWA fot. z arch. SMJiRJ

RYNEK fot. ze zb. F. Ja³osiñskiej

KOŒCIÓŁ FARNY poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

KOŒCIÓŁ FARNY poczt. ze zb. SMJiRJ

SOKOLNIA fot. z arch. SMJiRJ

SZKO£¥ WYDZIA£OWA ¯EÑSKA
poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

SOKOLNIA fot. z arch. SMJiRJ

SZKO£A WYDZIA£OWA MÊSKA
fot. ze zb. I. Rychlik

MANIFESTACJA PRZED BUDYNKIEM SOKO£A - fot. ze zb. W. Mendysa

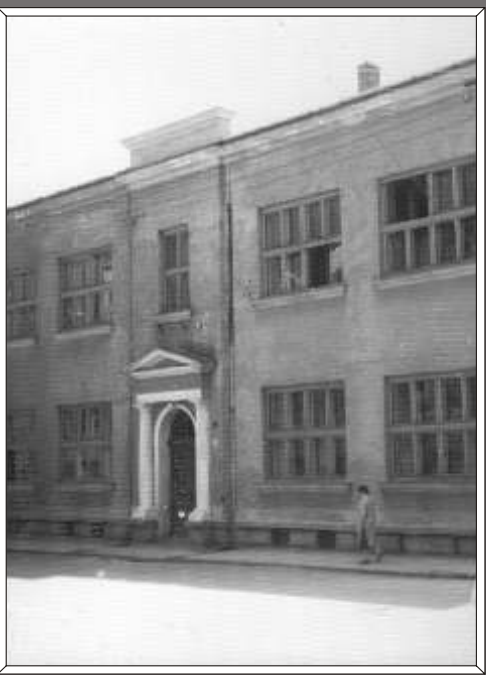

SZKO£A ¯EÑSKA im. KRÓLOWEJ JADWIGI fot. ze zb. I. Rychlik

HOTEL KRAKOWSKI - ul. KOŒCIUSZKI fot. ze zb. SMJiRJ

HOTEL KRAKOWSKI poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

URZÊDNICY POWIATOWI fot. ze zb. W. Mendysa

RADA POWIATOWA - ul. KOŒCIUSZKI fot. z arch. SMJiRJ

BUDYNEK RADY POWIATOWEJ akwarela A.S. Kotowicza - z arch. MRJ

KOMUNALNA KASA OSZCZÊDNOŒCI fot. z arch. SMJiRJ

AMOREK NA TLE KOMUNALNEJ KASY OSZCZÊDNOŒCI
poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

RÓG ULICY 3-MAJA i KOŒCIUSZKI fot. z arch. SMJiRJ

ULICA KOŒCIUSZKI fot. z arch. SMJiRJ

URZ¥D POCZTOWY - ul. SOBIESKIEGO
fot. z arch. SMJiRJ

KASA ZALICZKOWA poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

KOŒCIÓ£ O.O. FRANCISZKANÓW
fot. z arch. SMJiRJ

STARE DOMKI PRZY ULICY FLORIAÑSKIEJ
akwarela A.S. Kotowicza - z arch. MRJ

SYNAGOGA - ĆWIĘTYNIA IZRAELSKA
poczt. ze zb. M. Wieteski

SYNAGOGA ŻYDOWSKA fot. z arch. SMJiRJ

SZPITAL - ul. 3-MAJA fot. ze zb. F. Ja³osiñskiej

ULICA 3-MAJA fot. z arch. SMJiRJ

ULICA 3-MAJA fot. z arch. SMJiRJ

RÓG ULICY 3-MAJA i CZACKIEGO fot. z arch. SMJiRJ

FIGURA MATKI BOSKIEJ
- ul. NA M£YNEK fot. M. Mikulski

GMACH GIMNAZJUM MÊSKIEGO im. KRÓLA STANIS£AWA
LESZCZYÑSKIEGO poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

GMACH GIMNAZJUM MÊSKIEGO im. KRÓLA STANIS£AWA LESZCZYÑSKIEGO fot. z arch. SMJiRJ

BUDYNEK GIMNAZJUM ¯EÑSKIEGO im. B£. JOLANTY
fot. z arch. SMJiRJ

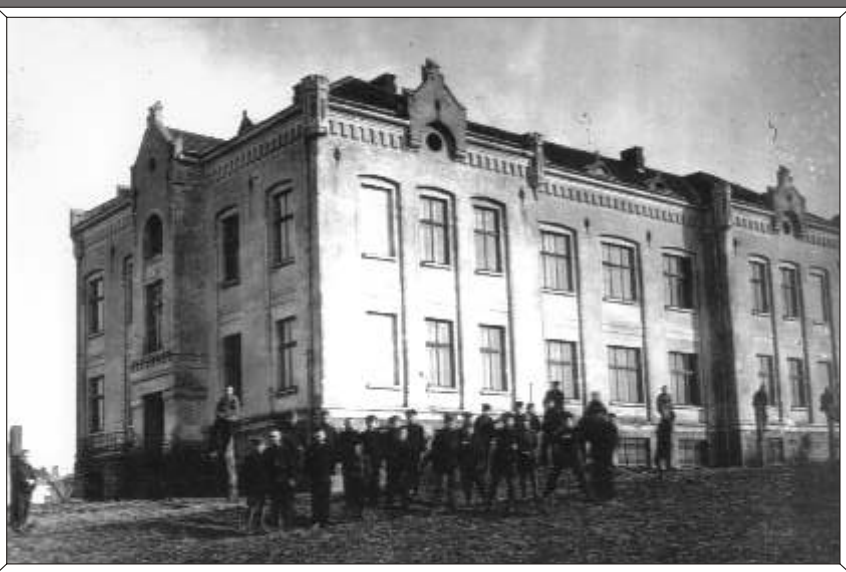

BURSA GIMNAZJALNA - ul. ZA BURS¥ fot. z arch. MRJ

BUDYNEK PRZY ULICY CZACKIEGO fot. ze zb. F. Ja³osiñskiej

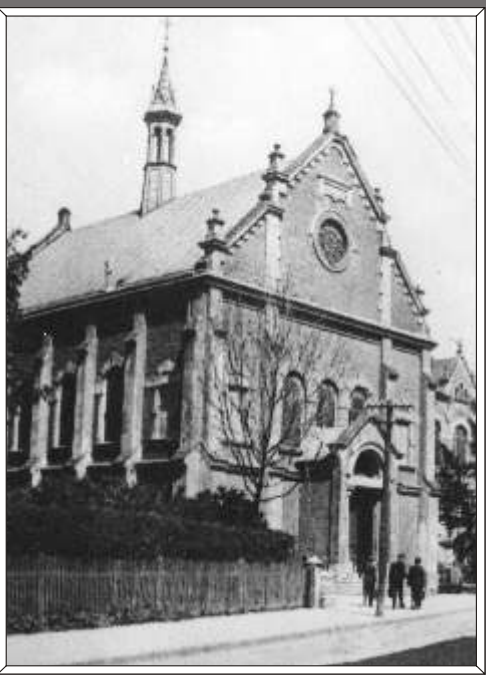

KAPLICA GIMNAZJALNA
poczt. z arch. MRJ

BANK AUSTRO - WÊGIERSKI poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

S¥D - ul. CHE£MSKA fot. z arch. SMJiRJ

BUDYNEK S¥DU I POMNIK TADEUSZA KOSCIUSZKI
poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

POMNIK TADEUSZA KOŒCIUSZKI
poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

POMNIK TADEUSZA KOŒCIUSZKI poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

PARK MIEJSKI poczt. ze zb. F. Ja³osiñskiej

ULICA KAZIMIERZA WIELKIEGO poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

DWORZEC KOLEJOWY - ul. METZGERA fot. z arch. SMJiRJ

STACJA KOLEJOWA poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

STACJA KOLEJOWA poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

POWITANIE GENERA£A HALLERA NA STACJI KOLEJOWEJ
fot. ze zb. M. Haydukiewicz

KOŒCIÓ£ I KLASZTOR SIÓSTR WIZYTEK fot. z arch. SMJiRJ

KLASZTOR SIÓSTR WIZYTEK poczt. ze zb. F. Ja³osiñskiej

POMNIK GRUNWALDZKI
fot. z arch. SMJiRJ

PA£AC W GORAJOWICACH fot. ze zb. J. Jakóbczaka

RAFINERIA NAFTY W NIEG£OWICACH poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

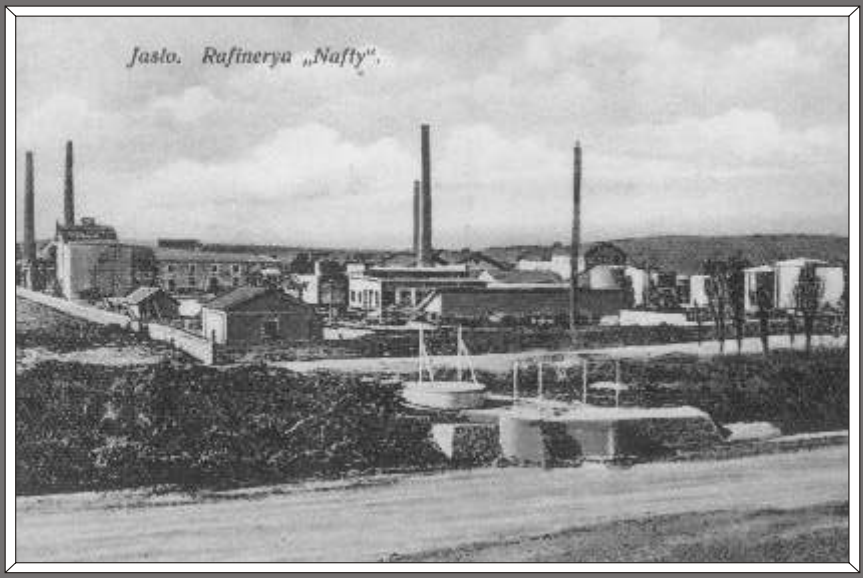

RAFINERIA NAFTY W NIEG£OWICACH poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

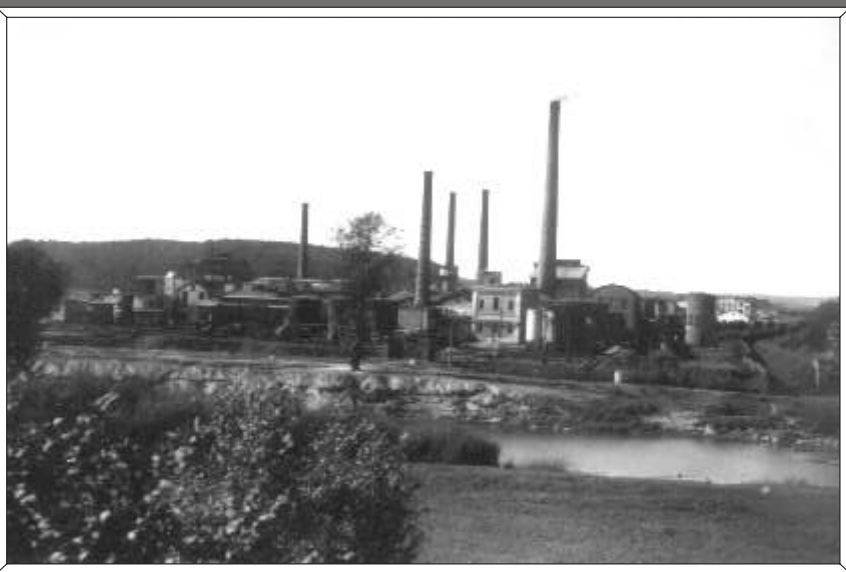

RAFINERIA NAFTY W NIEG£OWICACH fot. z arch. MRJ

MOST NA WIS£OCE poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

OGÓLNY WIDOK JAS£A poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

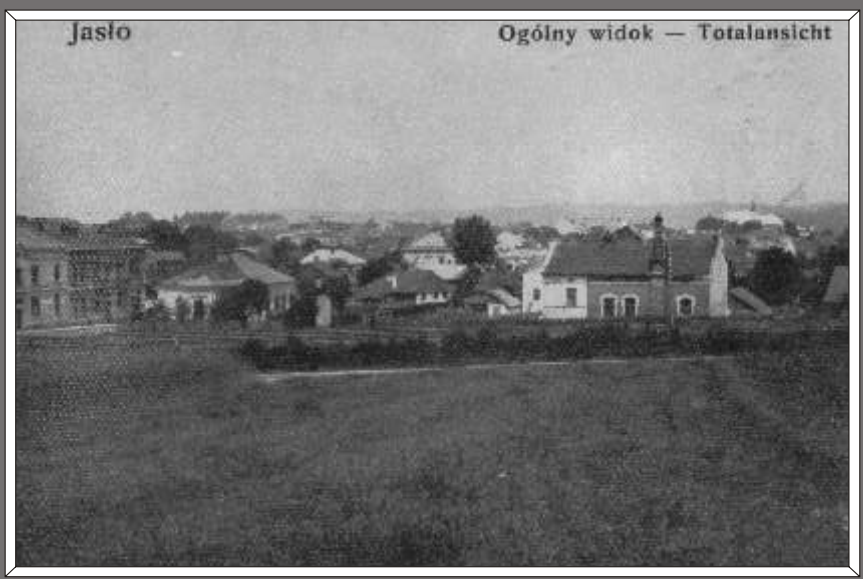

OGÓLNY WIDOK JAS£A poczt. ze zb. J. Ruciñskiego

NASZ DOM W JAŒLE fot. ze zb. C. Dziedzic